

CPB Memorandum

Sector : 2
Afdeling/Project : SZ
Samensteller(s) : Frans Suijker, Rocus van Opstal en Bart Verbeet
Nummer : 182
Datum : 16 mei 2007

Postnitiële Scholing en Werkloosheid

Dit memorandum gaat over de vraag in hoeverre intensievere scholing van werknemers de werkloosheid, en daarmee het beroep op de sociale zekerheid, kan verminderen. De aanvullende scholing van werknemers tijdens hun loopbaan wordt aangeduid als postnitiële scholing. De hypothese is dat postnitiële scholing de flexibiliteit op de arbeidsmarkt vergroot en daardoor de werkloosheid doet afnemen. Micro-studies naar het effect van postnitiële scholing op de kans om een baan te behouden en de kans op werkloosheid leveren geen eenduidig beeld op. Op basis van eigen schattingen van het model van Blanchard en Wolfers met recente internationale paneldata kunnen we op macro niveau geen bewijs vinden dat postnitiëel onderwijs een effect heeft op de werkloosheid. Eerder OECD-onderzoek hiernaar leverde hetzelfde resultaat op. De empirische aanwijzingen roepen de vraag op of (gedeeltelijke) collectieve financiering van nieuwe individuele scholingsfaciliteiten efficiënt is. Immers, werkgevers en werknemers worden nu al via een hogere productiviteit en een hoger loon beloond voor extra scholingsinspanningen.

1 Inleiding

De Sociaal Economische Raad (SER) vindt effectieve scholings- en ‘leven lang leren’-faciliteiten voor werkenden onmisbaar in een activerende participatiemaatschappij.¹ In dit kader beveelt de SER de introductie van individuele scholingsfaciliteiten aan. Dit kan vorm krijgen via individuele leerrekeningen of via trekkingsrechten op sectorale Opleidings- en Ontwikkelingsfondsen. De achterliggende gedachte is dat scholing van werknemers de inzetbaarheid van werknemers verbetert, waardoor zij gemakkelijker een nieuwe baan kunnen verwerven. Dit kan werkloosheid voorkomen dan wel de duur van werkloosheid verkorten.

Tegen bovenstaande achtergrond gaat dit memorandum in op de vraag in hoeverre intensievere scholing van werknemers de werkloosheid, en daarmee het beroep op de sociale zekerheid, kan verminderen. Het gaat dan over postnitiële scholing, die als volgt kan worden gedefinieerd: participatie van volwassenen in niet-formele baangerelateerde educatie, in de vorm van trainingen en cursussen (OECD, 2006). Deze worden niet als formele opleidingen beschouwd en leiden niet tot officiële kwalificaties. Deze trainingen en cursussen kunnen zowel tijdens als buiten werktijd worden gevolgd en worden in belangrijke mate door de werkgever betaald.

Dit memorandum start met een beknopte samenvatting van de literatuur over de effecten van postnitiële scholing op het beroep op de sociale zekerheid. Daarna beschrijven we kort de gegevens over postnitiële scholing in enkele OESO landen. Vervolgens bezien we met behulp van deze data of er een empirische relatie is tussen het werkloosheidsniveau en de mate van postnitiële scholing per land.² We besluiten met enkele concluderende opmerkingen.

2 Literatuur

Er is beperkt literatuur over de effecten van postnitiële scholing op de werkloosheid. De literatuur beschrijft grotendeels de effecten van postnitiële scholing op de individuele beloning. Er is tevens het een en ander over de effecten van postnitiële scholing op de arbeidsparticipatie te vinden, maar dat zegt niet direct iets over het beroep op sociale zekerheid. Echter, er zijn twee onderzoeken bekend waarbij het effect van scholing van werknemers op de kans op een baan is geschat (Jenkins et al., 2001, en OECD, 2004). Deze onderzoeken zullen we in het vervolg nader beschrijven. Hieraan voorafgaand resumeren we de bevindingen over postnitiële scholing in eerdere CPB studies.

¹ Zie: SER 2006, Welvaartsgroei door en voor iedereen, Advies over het sociaal-economisch beleid op middellange termijn, Advies Nr. 06/08, oktober 2006.

² Met dank aan Arie ten Cate en Henk Kranendonk voor de hulp bij de schattingen, aan Wim Suijker en Mayke Kok voor het aanleveren van internationale databestanden en aan Pierre Koning, Dinand Webbink en Rob Euwals voor commentaar op een eerdere versie.

In de CPB studie De Pijlers onder de Kenniseconomie (CPB, 2002) wordt de postinitiële onderwijsmarkt kort beschreven en worden vier kenmerken aangestipt:

1. Het merendeel van de cursussen is aan arbeid gerelateerd (83%).
2. Deelname aan cursussen is conjunctureel bepaald.
3. De meeste deelnemers staan aan het begin van hun arbeidscarrière en de meeste deelnemers bezitten een hoger onderwijsdiploma.
4. Nederland scoort relatief laag op het percentage 25-64 jarigen dat deelneemt aan postinitiële scholing.

In de CPB Studie Reinventing the Welfare State (De Mooij, 2006) wordt de relevantie van 'lifelong learning' (postinitiële scholing) geplaatst in de context van de noodzaak om te investeren in menselijk kapitaal. Menselijk kapitaal wordt gezien als de motor van economische groei, maar ook als belangrijk onderdeel van sociaal beleid. Menselijk kapitaal kan inkomensverschillen verkleinen en er voor zorgen dat mensen minder afhankelijk zijn van de verzorgingsstaat. Echter, het belang van 'lifelong learning' rechtvaardigt niet direct een rol voor de overheid.

De beslissing van een individu om training te volgen is in principe namelijk efficiënt, omdat training resulteert in persoonlijk rendement in de vorm van een hoger loon en volgens De Mooij (2006) de literatuur geen aanwijzingen levert voor externe effecten. Er is in principe dan dus geen reden om aan te nemen dat individuen inefficiënte beslissingen maken omtrent training. Bij afwezigheid van externe effecten blijven er echter nog vier redenen over waarom deze beslissingen niet efficiënt hoeven te zijn: institutionele verstoringen, kapitaalmarktimperfecties, myopie/ongeduldigheid, en het 'hold-up' probleem tussen werknemer en werkgever.³ Onderinvestering in training 'on-the-job' door institutionele verstoringen die in eerste instantie veroorzaakt worden door de overheid vanwege andere beleidsdoelstellingen, kan overheidsingrijpen rechtvaardigen. Onderinvesteringen worden veroorzaakt door onder andere spaarsubsidies en sociale zekerheid. Door deze regelingen zijn mensen namelijk geneigd minder te investeren in trainingen dan optimaal zou zijn. Een subsidie voor trainingen kan dan een nuttige prikkel zijn. Voor een deel heeft de markt ook zelf oplossingen ontwikkeld voor marktfalens. Zo gaan sectorale scholingsfondsen kapitaalmarktimperfecties tegen.⁴ Verder kunnen werkgevers en werknemers contracten afsluiten waarin een clause is opgenomen over het terugbetalen van de trainingskosten door de werknemer bij diens voortijdige vertrek, zodat het 'hold-up' probleem kan worden opgelost.

³ Zie CPB Studie 'Reinventing The Welfare State', CPB 2006, paragraaf 5.4.

⁴ De vermogensoverschotten bij de scholingsfondsen duiden er overigens op kapitaalmarktimperfecties geen knelpunt vormen in Nederland.

CPB Memorandum De maatschappelijke opbrengsten van onderwijs (Minne et al., 2007) betreft een literatuurstudie naar de opbrengsten van onderwijs en scholing, waarbij zowel de private opbrengsten voor individuele onderwijsdeelnemers als de opbrengsten die bij anderen neerslaan (externe effecten), aan de orde komen. Niet geheel blijkt uit te sluiten dat er toch enige externe effecten van scholing van werknemers zijn. Er zijn namelijk studies die aanwijzen vinden dat hoger onderwijs positieve externe effecten heeft. Daar hoger opgeleiden meer dan gemiddeld deelnemen aan postinitiële scholing, zou de postinitiële scholing van hoogopgeleiden ook positieve externe effecten kunnen leveren. Voorts is vooralsnog onduidelijk of de relatie die gevonden wordt tussen onderwijsniveau en criminaliteit respectievelijk gezondheid, ook op gaat voor postinitiële scholing.

In de CPB studie Kansrijk Kennisbeleid (Cornet et al., 2006) wordt aandacht besteed aan beleidsopties met betrekking tot kennis, waaronder subsidies voor scholing van werknemers. Op basis van de internationale literatuur is onderzocht welke beleidsopties kansrijk, niet kansrijk of neutraal zijn.

In deze studie wordt geconcludeerd dat het onduidelijk is of de baten van subsidies voor postinitiële scholing tegen de kosten opwegen. Ten eerste omdat het niet duidelijk is of additionele middelen ook daadwerkelijk leiden tot additionele deelname aan scholing. In de tweede plaats omdat het rendement van het inzetten van middelen voor onderwijs en scholing in het algemeen het hoogst blijkt te zijn in de eerste levensfasen (Heckmann, 2000). Het verstrekken van initieel onderwijs is daarom kosteneffectiever dan scholing van werknemers. De baten zijn mogelijk het hoogst voor kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt zoals laag geschoolden, ouderen of etnische minderheden. De ‘kansrijkheid’ van subsidies voor scholing van werknemers als beleids optie is neutraal.

Interessant is de conclusie in een Engelse studie van Jenkins et al (2001) over ‘lifelong learning’. De studie concludeert voor personen die in 1991 een baan hadden, dat ‘lifelong learning’ geen significant effect heeft op de kans op een baan in 2000.⁵ In afwijking van de in de inleiding vermelde definitie van postinitiële scholing gaat het in deze studie alleen om scholing die leidt tot officiële kwalificaties. Ook dit onderzoek duidt er dus op dat subsidies voor postinitieel onderwijs niet kansrijk zijn als beleids optie.

Ook de OECD (2004) heeft onderzoek gedaan naar het effect van postinitiële scholing. Op basis van schattingen met micro-data wordt voor alle onderzochte OECD-landen, met uitzondering van Nederland, een significant positief effect gevonden van postinitiële scholing op de kans op arbeidsparticipatie. Daarnaast resulteert op micro-niveau een negatief effect op de kans op werkloosheid. Uit de schattingsresultaten wordt afgeleid dat in het algemeen een vergroting van

⁵ Zie Bijlage voor meer info over dit onderzoek.

de tijd besteed aan postinitieële scholing met 10% de kans op participatie vergroot met 0,4%-punt en de kans op werkloosheid verkleint met bijna 0,2%-punt. Op macro-niveau levert een 'cross-country' analyse van de OECD echter geen significant effect van postinitieële scholing op het werkloosheidspercentage. Verdringingseffecten tussen werknemers met aanvullende scholing en werknemers zonder aanvullende scholing kunnen een rol spelen bij de verklaring van de verschillen tussen het effect van postinitieële scholing op werkloosheid op micro- en macro-niveau.

In de OSA-publicatie 'Werkt scholing?' (Nelissen et al., 2006) staat de vraag centraal of een hogere initiële opleiding en meer postinitieële scholing leiden tot hogere arbeidsparticipatie en beloning. De deelname aan postinitieële scholing in Nederland wordt in deze publicatie in kaart gebracht.

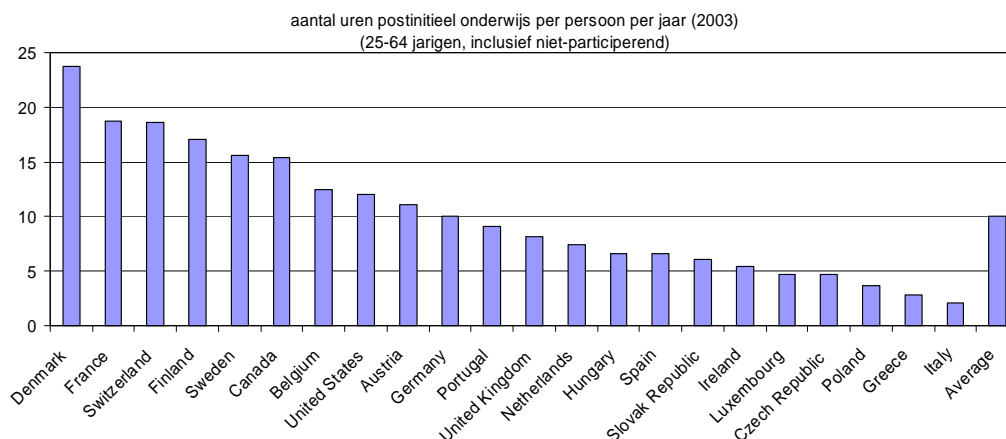
Deelname aan postinitieel onderwijs is zeer divers. Zo blijkt dat vrouwen met een WO-diploma meer dan gemiddeld aan postinitieel onderwijs deelnemen. En dat naarmate de omvang van een bedrijf waarin mensen werkzaam zijn groter is, de deelname aan cursussen eveneens groter is. Ook leidinggevenden participeren meer, dat geldt eveneens voor mensen die voorheen participeerden. Hieruit blijkt dat 'learning leads to learning'.

Het effect van deelname aan postinitieel onderwijs op participatie is beperkt en geldt slechts voor bepaalde groepen. Namelijk diegenen die hun initiële opleiding hebben gevolgd in de richting economie of medische/verzorgende richting. Een belangrijke vraag die daarbij kan worden gesteld is of mensen die kennis hebben verworven via postinitieel onderwijs, deze kennis ook zouden hebben opgedaan zonder dat onderwijs via 'learning by doing'. Onderzoek blijkt in die richting te wijzen aldus het rapport.

3 Postinitieële Scholing in de OESO

In plaats van een gedetailleerde beschrijving van postinitieële scholing in Nederland geven we een beschrijving op 'OESO'-niveau.⁶ Hieruit blijken verschillen tussen landen. De OESO-definitie van postinitieële scholing is: participatie van volwassenen in niet-formele baangerelateerde opleiding en educatie, ook wel cursussen (OECD, 2006). Dit zijn georganiseerde en voortdurende opleidingsactiviteiten die niet als formele opleiding worden beschouwd en dus ook niet tot officiële kwalificaties leiden. De data zijn deels afkomstig van het *European Labour Force Survey ad hoc module 'Lifelong Learning 2003'*. Voor de niet-Europese landen zijn data afkomstig uit landelijke onderzoeken onder huishoudens. De data bevatten het aantal uren dat een 25-64 jarig individu gemiddeld per jaar besteed aan postinitieel onderwijs. De data zijn niet voor alle OESO landen beschikbaar.

⁶ Zie Herpen (2006) voor de deelname aan post-initieel onderwijs in Nederland in de periode 1995-2005.

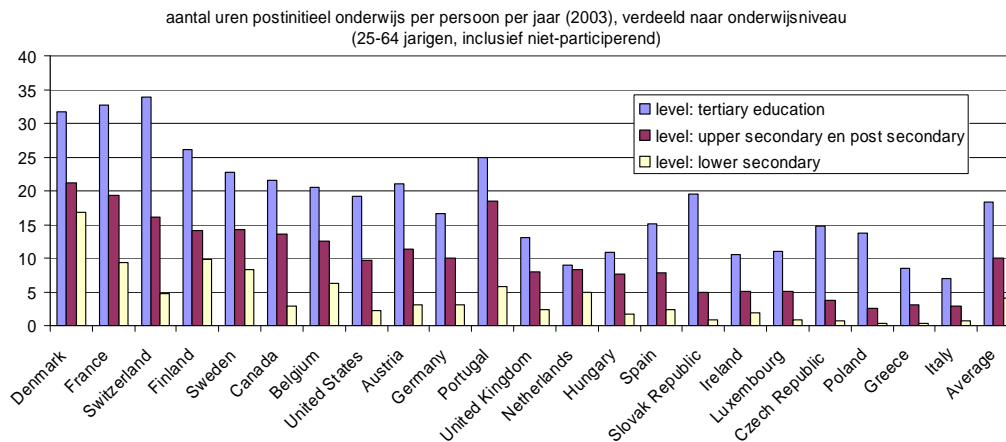

Bron: OECD. Table C5.1a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag2005).

De verschillen zijn fors: bijna 25 uur per persoon in Denemarken en iets meer dan 2 uur per persoon in Italië. Nederland ligt met ruim 7 uur onder het gemiddelde van 10 uur. Dat sommige landen hoger scoren dan anderen is waarschijnlijk deels het effect van het onderwijsbestel. In de eerder vermelde CPB Studie De Pijlers onder de Kenniseconomie (CPB, 2002) wordt daar een verklaring voor gegeven. Gedifferentieerde stelsels zoals in Nederland sorteren leerlingen eerder in de levensfase uit over algemeen vormende en beroepsvoorbereidende trajecten dan algemeen omvattende stelsels. Het gevolg is dat een groter deel van de Nederlanders de arbeidsmarkt betreedt met vaardigheden die direct inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt. Minder beroepsgerelateerde trainingen zijn dan nodig om pas afgestudeerden specifieke vaardigheden bij te brengen.

In de volgende grafiek zijn de geaggregeerde gegevens uit de vorige grafiek opgesplitst naar drie opleidingsniveaus. In vergelijking met het gemiddelde blijven vooral de hoogst opgeleide Nederlanders achter. De laagst opgeleide Nederlanders zitten nagenoeg op het gemiddelde en de middelste categorie net onder gemiddelde.⁷

⁷ Volgens de OESO-cijfers besteden hoog- en middelbaar opgeleiden in Nederland ongeveer evenveel uren aan postnieteel scholing. Wel blijkt uit Statline-cijfers van het CBS dat hoogopgeleiden in Nederland relatief meer deelnemen aan postnieteel opleidingen dan lager opgeleiden. In 2005 nam 18,9% van de beroepsbevolking met een WO of HBO diploma deel aan postnieteel onderwijs. Voor het niveau havo/vwo/mbo was dit 14,3%, mavo/vbo 8,0% en basisonderwijs 7,2%.

Bron: OECD. Table C5.1a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag2005).

4 Postinitiële scholing als verklarende factor van macro-werkloosheid

Heeft postinitiële scholing effect op de flexibiliteit van de arbeidsmarkt en daarmee op de werkloosheid en het beroep op de sociale zekerheid? Indien dat het geval is, kan er vanwege externe effecten een taak voor de overheid liggen om door beleid (bijvoorbeeld subsidies) de deelname van werknemers aan cursussen en trainingen te stimuleren.

De in de vorige paragraaf besproken onderzoeken op basis van individuele paneldata (Jenkins et al., 2001, en OECD, 2004) geven geen eenduidige aanwijzingen dat meer individuele postinitiële scholing de kans op een baan verbetert. In deze paragraaf kijken we of er op macro niveau aanwijzingen te vinden zijn. De hypothese daarbij is dat landen waar postinitiële scholing relatief belangrijk is, flexibeler zijn in het opvangen van macro schokken. En dat in die landen de werkloosheid dus lager is.

Om de relatie tussen postinitiële scholing en werkloosheid te onderzoeken gebruiken we het model van Blanchard en Wolfers (2000). Uitgangspunt van dat model is, dat verschillen in instituties tussen landen een verklaring geven voor mate waarin internationale economische schokken doorwerken op de nationale werkloosheid. Bijvoorbeeld, in landen met een lang recht op een (hoge) werkloosheidsuitkering zal het langer duren voordat initiële stijging van de werkloosheid weer is teniet gedaan dan in landen waar werklozen korter recht hebben op een (lage) uitkering. De asymmetrische invloed van kortdurige versus langdurige werkloosheid op de loonvorming biedt hiervoor een verklaring.

Blanchard en Wolfers onderzoeken in hoeverre de gemiddelde werkloosheid in vijfjaarsperioden tussen 1960 en 1996 in 20 OESO-landen wordt beïnvloed door institutionele verschillen. Alle landen hebben in deze periode te maken gehad met vergelijkbare economische ontwikkelingen die hebben geleid tot een stijging van de werkloosheid, zoals de trendmatige daling van de arbeidsproductiviteitsgroei en de stijging van de rente. Deze ontwikkelingen worden in het meest eenvoudige model gerepresenteerd door dummyvariabelen.⁸ De doorwerking van deze macro schokken hangt af van instituties in de landen. Deze instituties worden onafhankelijk van de tijd opgenomen. De (impliciete) veronderstelling is dat de verschillen in instituties tussen landen in de tijd niet drastisch zijn gewijzigd. Om te corrigeren voor verschillen in werkloosheidsniveau's tussen landen worden in het model tevens landendummy's opgenomen.

Het, niet lineaire, model luidt als volgt:

$$(1) u_{it} = c_i + d_t (1 + \sum_j b_j X_{ij}) + e_{it}$$

Hierin is:

u_{it} de gemiddelde werkloosheid in land i in periode t

c_i het effect voor land i

d_t het tijdseffect voor periode t

X_{ij} de waarde voor institutionele variabele j in land i .

e_{it} de storingsterm.

Blanchard en Wolfers hanteren de volgende institutionele variabelen in hun werkloosheidsvergelijking:

- Replacement Rate: de verhouding tussen het uitkeringsniveau (netto) en het nettoloon. Het is een afspiegeling van de relatieve terugvalpositie van werknemers die onder een cao vallen. Bij een hogere replacement rate is werkloos worden relatief gunstiger dan bij een lage replacement rate.
- Uitkeringsduur werkloosheidsuitkering: gemiddelde duur dat uitkeringsgerechtigden een uitkering krijgen.
- Actief arbeidsmarktbeleid: indicator voor de mate waarin landen arbeidsmarktbeleid voeren.
- Bereik van vakbonden: 'coverage'-indicator voor de mate waarin collectieve contracten worden afgesloten en beschermd door vakbonden.
- Vakbondsdichtheid: mate waarin werknemers lid zijn van vakbonden.

⁸ De (kwalitatieve) resultaten van dit model wijken niet wezenlijk af van de andere modellen waarin onder meer continue variabelen worden gebruikt om de macro schokken te beschrijven.

- Onderhandelingscoördinatie werkgever versus werknemer: indicatie voor de mate waarin onderhandelingen over cao's worden gecoördineerd door vakbonden.
- Ontslagbescherming: indicator voor ontslagbescherming.
- Belastingwig: de wig is het verschil tussen wat een werknemer netto ontvangt aan loon en wat een werkgever voor die werknemer moet betalen. Als de wig groot is dan zijn ofwel de kosten voor een werkgever hoog, ofwel de ontvangsten voor een werknemer laag. In het eerste geval zal een werkgever minder snel mensen aannemen en in het tweede geval zullen mensen minder snel geneigd zijn aan het werk te gaan.

Zoals gezegd, verschillen de hierboven beschreven institutionele variabelen per land niet in de tijd. Blanchard en Wolfers gebruiken het gemiddelde voor de perioden 1983-1988 en 1989-1994 in hun schattingen. Alle institutionele variabelen zijn voorts gemeten in afwijking van het gemiddelde over de landen. Door de variabelen "actief arbeidsmarktbeleid" en "coördinatie" voor te vermenigvuldigen met -1 , is het verwachte teken van alle coëfficiënten b_j positief.

De op internet beschikbare dataset⁹ van Blanchard en Wolfers hebben we aangevuld met data over de werkloosheid. De werkloosheidscijfers die Blanchard en Wolfers voor hun schattingen hebben gebruikt, stonden namelijk niet op de dataset. Waarschijnlijk omdat zij nationale definities hebben gebruikt en geen gestandaardiseerde cijfers. Gestandaardiseerde werkloosheidscijfers vanaf 1960 zijn ook niet voorhanden en derhalve hebben wij niet-gestandaardiseerde cijfers aan de dataset toegevoegd.¹⁰ Daarbij zijn tevens de jaren 1997-2004 toegevoegd, zodat een extra periode is opgenomen. De werkloosheidscijfers zijn afkomstig van de OESO.

De OESO-data over postinitiële scholing zoals weergegeven in hoofdstuk 3 zijn beschikbaar voor één jaar, te weten 2003. De variabele postinitiële scholing is in onze schattingen toegevoegd als institutionele variabele. De hypothese is dat werkloosheid negatief afhankelijk is van het aantal uren postinitiële scholing, omdat scholing de flexibiliteit op de arbeidsmarkt vergroot.¹¹ Doordat voor een aantal landen cijfers omtrent postinitiële scholing ontbreken,

⁹ Zie http://econ-www.mit.edu/faculty/index.htm?prof_id=blanchard&type=paper en gebruik vervolgens Link to Data and Appendix bij The Role of Shocks and Institutions in the Rise of European Unemployment: The Aggregate Evidence, Harry Johnson Lecture.

¹⁰ Op basis van de gehanteerde werkloosheidscijfers hebben we de schattingsresultaten van Blanchard en Wolfers in hoge mate kunnen reproduceren.

¹¹ Echter, werkloosheid en de mate van postinitiële scholing zijn waarschijnlijk ook gecorreleerd omdat de mate van postinitiële scholing afhankelijk is van de conjunctuur. Bij lage werkloosheid is de arbeidsmarkt schaars en zal meer postinitiële scholing worden aangeboden om het aanbod beter op de vraag af te stemmen. Daarnaast zullen werkgevers meer doen om werknemers te behouden vanwege de schaarste. Anderzijds is het mogelijk dat werknemers meer scholing zullen volgen bij hoge werkloosheid om hun arbeidsmarktpositie te verbeteren. Hiertegenover staat dat vergroting van functie-specifieke kennis en/of vaardigheden de inzetbaarheid voor andere functies niet hoeft te vergroten. Overigens gaat het in de schattingspecificatie van Blanchard en Wolfers door het gebruik van 5-jaars gemiddelden vooral om structurele effecten.

hebben onze schattingen slechts betrekking op 16 OESO-landen.¹² Om net als bij de overige variabelen een positief verwacht teken te krijgen, vermenigvuldigen we de variabele postinitieel onderwijs met -1 .

Tabel 4.1 geeft de schattingsresultaten voor de periode 1960-2004 met toevoeging van de variabele postinitieel scholing. Met uitzondering van de variabele postinitieel scholing hebben alle variabelen het verwachte teken. De coëfficiënt van postinitieel scholing is echter niet significant. Behalve voor de variabelen ‘bereik van vakbonden’ en ‘vakbondsdichtheid’ zijn de overige coëfficiënten wel significant bij een betrouwbaarheidsniveau van 10%.

De schattingsresultaten zijn robuust voor een aantal alternatieve specificaties die we hebben uitgetoetst. Alleen in het geval postinitieel onderwijs als enige institutionele variabele in vergelijking (1) wordt opgenomen, resulteert het verwachte positieve teken (bij een t-waarde van 1,9).

Tabel 4.1 Schatting Blanchard en Wolfers met postinitieel scholing toegevoegd

Parameter	Coëfficiënt	Standaardfout	t-waarde
Tijdseffect ^a	4,2%		
Replacement rate	0,025	0,005	4,9
Uitkeringsduur	0,128	0,053	2,4
Actief arbeidsmarktbeleid	0,018	0,007	2,6
Ontslagbescherming	0,082	0,022	3,7
Belastingwig	0,032	0,008	4,0
Bereik van vakbonden	0,061	0,242	0,3
Vakbondsdichtheid	0,009	0,005	1,8
Coördinatie	0,511	0,087	5,9
Postinitieel onderwijs	- 0,019	0,017	- 1,1
Landeneffecten	Ja		
Adjusted R ²	0,87		
Aantal waarnemingen	144		

^a Tijdseffect: geschatte tijdseffect 2000- 2004 minus geschatte tijdseffect 1960 - 1964.

Op basis van schattingen over de periode 1961-1995 is specificatie (1) later bekritiseerd door Nickell et al. (2002). Nickell et al. schatten ook de directe effecten van arbeidsmarktinstuties en stellen dat de interactie tussen schokken en instituties geen bijdrage levert aan de verklaring van de werkloosheid. Vanwege het ontbreken van cijfers over postinitieel scholing voor OESO-landen voor meerdere jaren, kunnen we de specificatie van Nickell et al. echter niet testen. De OECD (2004) heeft er voor gekozen dit probleem te ondervangen door een tweestaps procedure

¹² Oostenrijk, België, Canada, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Ierland, Italië, Nederland, Portugal, Spanje, Zweden, Zwitserland, Groot Britannië en Verenigde Staten van Amerika.

toe te passen. In eerste instantie schat de OECD voor de periode 1985-1998 een vergelijking waarin net als bij Nickell et al. werkloosheid direct wordt verklaard uit arbeidsmarktinstituties, evenals uit bbp-groei en jaardummies. De resulterende landenspecifieke constante wordt in een tweede stap gerelateerd aan een variabele voor post-initiele scholing die betrekking heeft op de jaren negentig. Ook deze alternatieve methodiek levert op dat postinitieel onderwijs geen significant effect heeft op de macro-werkloosheid.

Met alle beperkingen die aan de schatting kleven, met name vanwege de magere kwaliteit van de data, kunnen we concluderen dat we ook op macro niveau geen overtuigend bewijs kunnen vinden dat postinitieel onderwijs een effect heeft op de macro werkloosheid.

5 Tot slot

De literatuur over de relatie tussen postinitieële scholing en sociale zekerheid is beperkt. In de recente CPB studie Kansrijk Kennisbeleid is de beleidsoptie om postinitieële scholing te subsidiëren als neutraal bestempeld (in tegenstelling tot kansrijk of kansarm). Dit sluit aan bij de conclusie van het *Centre for the Economics of Education* dat postinitieële scholing gericht op het behalen van officiële kwalificaties geen effect heeft op de kans een baan te behouden. Het vermindert dus ook niet het beroep op sociale zekerheid. De OECD vindt daarentegen op micro-niveau wel een significant negatief effect op de kans op werkloosheid.

Data over postinitieële scholing zijn eveneens schaars. Met de data die voorhanden zijn kan beschrijvend een vergelijking tussen enkele OESO-landen worden gemaakt in 2003. Analyses met deze data worden bemoeilijkt doordat de mate van postinitieële scholing ook afhankelijk is van het onderwijsbestel en de stand van de conjunctuur. In onze schattingen heeft postinitieële scholing geen significant effect op de werkloosheid. Ook de OECD vindt op macro-niveau geen significant effect van postinitieële scholing op het werkloosheidspercentage in een land. Gelet op de haken en ogen bij de data omtrent postinitieële scholing is het echter te vroeg om hieraan harde conclusies te verbinden.

Niettemin wijzen schaars onderzoek en een eenvoudige empirische analyse voorlopig in de richting dat er geen relatie is tussen postinitieële scholing en werkloosheid op macro-niveau. Om een betere analyse te kunnen uitvoeren zijn meer data en onderzoek noodzakelijk.

De eerste empirische aanwijzingen roepen wel de vraag op of (gedeeltelijke) collectieve financiering van nieuwe individuele scholingsfaciliteiten efficiënt is. Immers, werkgevers en werknemers worden nu al via een hogere productiviteit en een hoger loon beloond voor extra scholingsinspanningen.

Literatuur

Blanchard, O. en J. Wolfers, 2000, The role of shocks and institutions in the rise of european unemployment: the aggregate evidence, *Economic Journal*, Vol. 110, pp. 1-33.

Blundell, Dearden, Meghir en Sianesi, 1999, Human capital investment: The returns from education and training to the individual, the firm and the economy, *Fiscal Studies*, Vol. 20, no. 1.

Cornet, M., F. Huizinga, B. Minne en D. Webbink, 2006, Kansrijk Kennisbeleid, CPB Document 124.

CPB, 2002, De pijlers onder de kenniseconomie: opties voor institutionele vernieuwing, Den Haag 2002.

Feinstein, L., F. Galindo-Rueda en A. Vignoles, 2004, The labour market impact of adult education and training: a cohort analysis, *Scottish Journal of Political Economy*, january 2004.

Heckman, J.J., 2000, Policies to foster human capital, *Research in Economics*, Vol. 53 (1), 3-56.

Herpen, M. van, 2006, Deelname aan post-initieel onderwijs, 1995-2005, CBS Sociaal-economische trends, 4e kwartaal 2006.

Jenkins, A., A. Vignoles, A. Wolf en F. Galindo-Rueda, 2001, The determinants and effects of lifelong learning, Centre for the economics of education, november 2001.

Minne, B., M. v.d. Steeg en D. Webbink, 2007, De maatschappelijke opbrengsten van onderwijs, CPB Memorandum 177.

Mooij, R. de, 2006, Reinventing the welfare state, CPB Speciale Publicatie, Den Haag 2006.

Nelissen, J.H.M. en K. de Vos, 2006, Werkt scholing? Het effect van opleiding en postinitiële scholing op de arbeidsparticipatie en loonvoet, OSA-publicatie A219 augustus 2006.

Nickell, S., L. Nunziata, and W. Ochel, 2005, Unemployment in the OECD since the 1960s. What do we know?, *The Economic Journal*, Vol. 115, p. 1-27.

OECD, 2004, Improving skills for more and better jobs: does training make a difference?, in OECD, Employment Outlook, Parijs, p.183-224.

OECD, 2006, Education at a glance, OECD indicators 2006, OECD Publication 12/09/2006.

SER, 2006, Welvaartsgroei door en voor iedereen, Advies over het sociaal-economisch beleid op middellange termijn, Advies nr. 06/08, oktober 2006.

Zhou, J., 2007, Danish for all? Balancing flexibility with security: the flexicurity model, IMF Working Paper WP/07/36, february 2007.

Bijlage De studie van Jenkins et al (2001)

In een studie van het *Centre for the Economics of Education* over 'lifelong learning' concluderen Jenkins et al (2001) voor personen die in 1991 een baan hadden, dat 'lifelong learning' geen significant effect heeft op de kans op een baan in 2000. In afwijking van de in de inleiding vermelde definitie van postinitiële scholing gaat het in deze studie alleen om scholing die leidt tot officiële kwalificaties.

De conclusie komt voort uit analyse van een uitgebreide panel-dataset uit de *National Child Development Study* (NCDS). Dit is een longitudinaal onderzoek van personen die in Engeland zijn geboren tussen 3 en 9 maart 1958, het NCDS cohort. Dit cohort is tot dusver 6 maal geïnterviewd, waarvan de laatste keer in 2000. Initieel bestond het cohort uit 17 414 personen, in 2000 zijn 11 419 personen geïnterviewd. In 1991, toen het vijfde interview plaatsvond, waren dit er 11 409. De analyse heeft betrekking op deze periode, waarbij de respondenten tussen 33 en 42 jaar zijn.

De kans op een baan is met behulp van een probit model onderzocht. Voor de schatting van dit model waren 4 941 observaties beschikbaar met informatie over factoren als opleidingsniveau, wiskunde- en taalniveau op 7-jarige leeftijd, type school in 1974, opleidingsniveau ouders, beroep (skilled/manual), interesse in opleiding door ouders en natuurlijk postinitiële opleiding. Van de respondenten is bekend welke kwalificaties zij hebben behaald tussen 1991 en 2000 via postinitiële scholing. Uit de schattingen blijkt dat postinitiële scholing geen significant effect heeft op de kans om een baan te behouden, en dus ook niet het beroep op de sociale zekerheid vermindert.